

УДК 711.25

Айлікова Ганна Вігольдівна

Головний архітектор проєктів

*ДП Український державний науково-дослідний інститут проєктування міст «Діпромісто» імені Ю.М. Білокозя, Київ***ПЛАНУВАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ**

Анотація. Розглянуто питання, пов'язані з принципами та методологічними підходами до виконання схем планування території регіонального рівня в сучасних умовах. Визначено, що сьогодні рівень архітектурно-планувальної організації регіону стає стратегічним чинником для функціонування всієї антропогенно-екологічної системи «Людина-Середовище». При цьому одними із найважливіших завдань розробки схем планування території регіону є визначення рамкових умов розвитку як регіону в цілому, так і окремих його частин, виявлення конфліктних територій, територій пріоритетного розвитку, а також встановлення режимів пріоритетного використання території, виходячи з особливостей регіону.

Ключові слова: містобудівні регіональні системи, схема планування території, рамкові умови, режим використання

Аннотация. Рассмотрены вопросы, связанные с принципами и методологическими подходами к выполнению схем планировки территории регионального уровня в современных условиях. Определено, что сегодня уровень архитектурно-планировочной организации территории региона становится стратегическим показателем для функционирования всей антропогенно-экологической системы «Человек-Среда». При этом одной из наиболее важных задач разработки схем планирования территории региона становится определение рамочных условий развития, как всего региона, так и его отдельных частей, определение конфликтных территорий, территорий приоритетного развития, а также установление режимов приоритетного использования территории, исходя из особенностей региона.

Ключевые слова: градостроительные региональные системы, схема планировки территории, рамочные условия, режим использования

Annotation. One considers matters connected with the principles and methodological approaches to the execution of the territory planning schemes (TPS) of the regional level under current conditions. It has been established that the current level of the architectural and planning arrangement of the region becomes the strategic factor for the functioning of the whole anthropogenic and ecological system "Man-Environment". With that, one of the most important tasks of elaboration of the schemes of regions territory planning is determining frame conditions of development both of the region in general and its separate parts, detecting conflict territories, priority development territories, and establishing regimes of priority utilization of the territory regarding region peculiarities. Nowadays, the territory shall actively promote attraction of investments. That is why the key task of the regional urban development documentation is all-round grounding of the investment attractiveness of the territory, discovery of its potential opportunities, large-scale informing of potential investors about advantages of territories development. Planning schemes of the regional territory planning shall become the basis which given an opportunity for providing required grounding for efficient implementation of various activity aspects on the region territory by oblast and district administrations. The purpose of this article is granting information related to principles and problems of forming the general concept of planning of the regional level territory under current conditions from the point of view of progressive methods of scientific forecasting particularly regarding peculiarities and regularities of complicated systems development which include urban development regional schemes. The task of the article is giving suggestions on the trends and methods of forming an ecologically oriented elaboration of urban development regional systems on the basis of the urban development documentation of the regional level.

Keywords: urban development regional systems, territory planning scheme, frame conditions, utilization regime

Вступ

Не зважаючи на особливу гостроту для України проблем, які постали перед людством наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст., на їх масштаби та глибинний характер, сьогодні ще продовжується практика прийняття економічних, соціальних, технологічних і екологічних рішень без необхідного ув'язування їх в єдину комплексну систему на основі перспективної та збалансованої стратегії розвитку країни.

Без серйозних зусиль по формуванню в масовій свідомості українського суспільства адекватних сучасному стану суспільства форм мислення та норм поведінки, спрямованих на національне та глобальне виживання, а також без відпрацьованих відповідних державних рішень, Україна вже в близькій перспективі зіткнеться з важковирішуваними проблемами ресурсозабезпечення, конкурентоспроможності своєї продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, скорочення чисельності працездатного населення та ін., які на фоні невирішених соціально-економічних проблем поставить під загрозу саме її існування.

Дослідження засвідчують, що рівень архітектурно-планувальної організації регіону нині стає стратегічним чинником для функціонування всієї антропогенно-екологічної системи «Людина-Середовище».

Саме тому формування збалансованого розвитку України потрібно розпочинати, виходячи з інтересів конкретних регіонів як найбільш оптимальних територіальних утворень, в рамках яких можливе вирішення економічних, демографічних та соціальних питань.

При цьому дуже зростає значення пошуку нових методів управління територіальними утвореннями за допомогою та на основі містобудівних документів регіонального рівня.

Виходячи з положень сучасної державної політики, яка основні акценти розвитку та стабільного функціонування територій переносить на регіональний та місцевий рівень, саме виконання схем планування територій регіонального рівня є однією зі складових процесу обґрунтування ефективного використання території окремого регіону, що, в свою чергу, обумовлено необхідністю досягнення умов сталого розвитку як окремих територіальних утворень, так і країни в цілому.

Мета статті

Метою статті є надання інформації щодо принципів та проблем формування загальної концепції планування території регіонального рівня в сучасних умовах з точки зору прогресивних методів наукового прогнозування, зокрема, врахування особливостей та закономірностей

розвитку складних систем, до яких належать і містобудівні регіональні системи. Задачею статті є надання пропозицій щодо напрямків та методів формування екологоорієнтованого розвитку містобудівних регіональних систем на базі містобудівної документації регіонального рівня.

Основні властивості регіональних містобудівних систем

Для управління розвитком регіону в сучасних умовах та досягнення необхідного результату упорядкованої реструктуризації народно-господарського комплексу та ефективної трансформації системи розселення, необхідним є розуміння закономірностей та особливостей розвитку регіональних містобудівних систем (РМС) та факторів, що можуть вплинути на цей розвиток.

І хоча РМС на сьогодні є ще недостатньо вивченими, можна сказати, що в загальному вигляді вони являють собою взаємодію та просторове сполучення елементів соціального, природного, виробничого, інфраструктурного та інституційного характерів, які цілеспрямовано функціонують у просторі у визначених масштабах, розмірах та пропорціях.

Виходячи із системних позицій, територія регіонів виступає носієм різноманітних виробничих ресурсів (факторів виробництва), складає просторовий базис суспільної діяльності, арену процесів його відтворення; виконує багато функцій – економічних, соціальних, екологічних, культурологічних та ін. [2].

З точки зору загальної теорії систем, регіональна система являє собою складну динамічну систему відкритого типу, яка постійно знаходиться в стані динамічної рівноваги і для якої характерна наявність тісних зовнішніх та внутрішніх зв'язків.

З точки зору теорії управління розвитком просторових систем, особливе значення має визначення В.І. Вернадського щодо просторової неоднорідності біосфери та застосування ноосферного підходу в оцінці просторового взаємозв'язку природних та соціально-економічних процесів. Теорія В.І. Вернадського дає змогу обґрунтувати категорію «просторовий капітал ноосфери» як якісно нову категорію екологічно збалансованої економіки. Цим капіталом вважається потенціал упорядкованості кожної соціально-економічної системи, що створює нові потоки енергії і речовини та еквівалентні до них потоки додаткової вартості в економіці через поєднання органічних властивостей природного капіталу з господарськими властивостями людського капіталу в процесі природокористування. Так формується новий біосоціальний кругообіг, що полягає

в одночасному нагромадженні негентропії у біосфері та економіці» [10].

Поняття регіональної містобудівної системи досліджується також в книзі Н.М. Дьоміна «Управління розвитком містобудівних систем». Зокрема, в ній відмічається, що «особливості містобудівних рішень, які витікають із розуміння містобудівних об'єктів, як складних динамічних систем демоекологічного та соціально-економічного типу, потребує, щоб політика управління цими системами базувалася на довгострокових стратегічних рішеннях, які повинні відповідати програмним цілям... в кожен момент часу» [9].

Значне місце вивченню регіональних систем відводиться в роботах М.М. Габреля. Для регіональної системи характерні специфічний склад та зв'язки компонентів, які в конкретних сполученнях та комбінаціях не вивчаються і не конструюються ніякою іншою наукою, крім містобудування (наприклад, взаємне розміщення промислових, сельбищних, рекреаційних територій у сполученні з рельєфом, санітарно-гігієнічними та екологічними особливостями природного середовища і т. ін.).

Тому дуже важливо правильно передбачати і направляти розвиток регіональної системи, створюючи на кожному етапі розвитку суспільства оптимальні умови для його життя і діяльності в цьому середовищі.

Розуміння і пошук шляхів управління регіональною системою напряму залежать від розуміння принципів функціонування регіональних систем та її властивостей, які тісно взаємопов'язані між собою [14].

Узагальнюючи все вищенаведене, до основних властивостей регіональної системи належать:

1. *Територіальна визначеність і географічна конкретність;*
2. *Динамізм;*
3. *Інерційність системи;*
4. *Цілісність, складність та органічність системи;*
5. *Сумативність системи;*
6. *Стохастичність, централізація;*
7. *Ієрархічна організація системи, поліієрархічність;*
8. *Нерівномірність розвитку окремих компонентів;*
9. *Наявність системи обмежень;*
10. *Конфліктність;*
11. *Адаптивність системи;*
12. *Самоорганізація системи.*

Деякі властивості містобудівних систем є визначальними при спробі «зарегламентувати» регіональну систему, і створюють проблеми для управління та прогнозування розвитку регіональних містобудівних систем. До цих проблем належать такі:

1. *Необхідність вибору пріоритетів;*
2. *Неможливість експерименту;*
3. *Великий лаг запізнення;*
4. *Неможливість точно передбачити результат.*

Головною особливістю регіональної системи, з точки зору містобудування, є її велика **інерційність**, тобто, довготривалий часовий горизонт існування системи. Її походження можна пояснити різним часом появи різних елементів планувальної структури на постійному (довготривалому) основному планувальному каркасі.

Сталість та жорсткість цього каркасу можна спостерігати по відношенню до різних таксонометричних одиниць: районів, промислових вузлів, окремих населених пунктів. У всіх випадках нарощуються ланки, а основний планувальний каркас змінюється надзвичайно повільно. Інерційність планувальних вузлів не випадкова. В явному або неявному вигляді він виявляє скритий потенціал росту цих структур на кожному етапі їх формування та розвитку. Ефект використання потенціалу зростання планувальної структури надзвичайно великий, він може бути швидко введений в дію, певним чином його можна зіставити з дармовими силами природи. Саме тому відірватися від вже сформованої планувальної структури досить важко. Як правило, для цього необхідні великі капіталовкладення та великі додаткові зусилля.

Ігнорування інерційності системи, надзвичайно часто призводить до помилок у прогнозуванні та створенні нереальних конструкцій, які або не зможуть знайти свого реального втілення, або таких, що наносять непрямі збитки, які можна оцінити лише в часовому континіумі [15].

Для досягнення умов сталого розвитку, на рівні регіону також необхідно звести до мінімуму наявні і попередити потенційно можливі конфлікти – вертикальні та горизонтальні, що можливо лише за рахунок створення гнучкої системи управління територією. Крім того, необхідно мати на увазі, що однією з характеристик системи є невизначеність результатів вибору. Отже, необхідно створити таку модель, яка буде містити не лише пропозиції щодо вибору того чи іншого шляху розвитку, але дозволить виявити і встановити жорсткі рамки (обмеження), в межах яких тільки і можливо здійснювати вибір розвитку регіональної системи.

Особливості виконання СПТ регіонального рівня

У процесі виконання робіт зі створення Схем планування територій (СПТ) регіонального рівня необхідно містобудівними методами передбачити створення сприятливих умов розвитку регіону в рамках визначених обмежень.

При цьому необхідно визначитись з пріоритетами використання території регіонів та створити підґрунтя для реалізації принципів сталого розвитку, що, в свою чергу, допоможе створити соціальні, психологічні, політичні, ідеологічні, економічні, екологічні, демографічні умови для людського розвитку.

Головною метою розробки схем планування території регіонів, в сучасних умовах, є створення перспективної програми використання його території на основі її оптимальної організації, яка б відповідала головним принципам регіональної політики України і сприяла створенню умов для сталого розвитку території регіону.

Таким чином, СПТ регіону передбачає створення планувальної основи для раціонального використання території регіону, створенню та підтриманню оптимального життєвого середовища, охорони довкілля, охорони здоров'я населення, охорони пам'яток історії та культури, а також визначення державних та регіональних пріоритетів систем розселення, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури.

Саме тому розробку стратегії розвитку регіону та встановлення державних пріоритетів щодо раціональних видів і режимів використання території регіону необхідно проводити з урахуванням регіональних та місцевих соціально-економічних потреб, екологічних обмежень, ресурсних можливостей, регіональних відмінностей.

Як вже зазначалося, в основу розроблення Схем планування території регіонального рівня (схем планування території областей, районів та їх об'єднань) закладається принцип створення містобудівних умов для забезпечення сталого розвитку територій.

При цьому одними із найважливіших завдань розробки СПТ регіону є визначення рамкових умов розвитку, як регіону в цілому, так і окремих його частин, виявлення конфліктних територій, територій пріоритетного розвитку, а також встановлення режимів використання території, виходячи з особливостей регіону.

В цілому, СПТ регіонального рівня розробляються у декілька етапів, і інформація кожного з цих етапів може бути використана регіональними органами управління для розробки планів стратегічного (економічного, соціального, екологічного, територіального тощо) розвитку регіону.

На початковому, **інформаційно-аналітичному етапі**, постає завдання отримання інформації щодо сучасного стану регіону та надається пофакторна оцінка стану його території.

На цьому етапі:

– визначається соціально-географічне місце регіону в Україні та пріоритети державного значення на його території;

– надається оцінка потенціалу та умов розвитку регіону, в тому числі: природно-ресурсного потенціалу; демографічного потенціалу та розселення; виробничого потенціалу, потенціалу невиробничої сфери, інтелектуального та ділового потенціалу; потенціалу інженерно-транспортної інфраструктури; історико-культурного потенціалу; територіального потенціалу, туристично-рекреаційного потенціалу;

– надається оцінка екологічної ситуації в регіоні: оцінка антропогенного впливу та антропогенних порушень; визначення планувальних обмежень, обумовлених природними умовами; оцінка техногенно небезпечних процесів та ареалів їх розповсюдження;

– надається комплексна оцінка території з визначенням особливостей її освоєння;

– визначається потенціальна екологічна ємність території регіону;

– на основі всебічного аналізу вищенаведених факторів, визначаються зовнішні та внутрішні фактори, що сприяють або потенційно можуть сприяти розвитку регіону, та фактори, що стримують його розвиток.

На **аналітично-прогнозному** етапі визначаються основні проблеми та проблемні ареали на території регіону, а також території, освоєння яких може сприяти економічному розвитку області. На цьому ж етапі визначається «місія» регіону, надаються пропозиції щодо формування моделі усталеного еколого-збалансованого розвитку регіону у розрізі таксономічних одиниць: визначаються можливі напрямки соціальної та демографічної ситуації, пріоритетні напрямки господарського розвитку, шляхи покращення екологічної ситуації та раціоналізація взаємодії суспільства та природи, потреба в територіальному розвитку.

На третьому, **конструктивному**, етапі виконання роботи, відбувається оптимізація екологічного, історико-культурного та планувального каркасу та надаються пропозиції щодо функціонального зонування території області. На цьому ж етапі надаються пропозиції з інтегрального містобудівного зонування території, організації оздоровчо-рекреаційної системи, системи обслуговування, пропозиції щодо використання культурної спадщини, вдосконалення систем розселення та територіального розвитку населених місць. Встановлюють регламенти та режими використання окремих зон території регіону

та вживають містобудівні заходи з охорони навколишнього середовища.

На останньому, **оперативному**, етапі розроблення схеми планування території регіону надаються пропозиції щодо реалізації основних проектних рішень моделі сталого розвитку регіону та етапність здійснення пропозицій.

Серед них:

- пропозиції з вдосконалення законодавства та нормативно-правових актів щодо проблем територіального розвитку та поліпшення інвестиційного клімату;

- основні напрямки інвестиційної діяльності;

- шляхи вирішення загальнодержавних та регіональних питань;

- напрямки діяльності місцевих органів влади, спрямованих на реалізацію СПТ регіону;

- перелік наукових та проектних робіт, необхідних для реалізації СПТ;

- пропозиції щодо організації консультативного центру та дорадчого органу при місцевих органах влади для реалізації СПТ, створення містобудівного кадастру на основі ГІС-технологій та постійного моніторингу за реалізацією СПТ.

Графічне суміщення планувального, екологічного, історико-культурного каркасів та карти геопатогенного ризику є базою для проведення зонування території регіону з виявленням пріоритетів використання його території та дасть можливість виявити основні планувальні обмеження на території області, тобто встановить графічно виражені **рамкові обмеження** використання території.

Крім того, таке суміщення дає можливість графічно виявити на території регіону конфліктні точки та ареали (наприклад, ареали забруднення або геопатогенні прояви території в місцях проживання населення, проходження трас міжнародних коридорів по територіях природно-заповідних об'єктів і т. ін.).

Інтегральне містобудівне зонування регіону є відображенням на його території багатofункціональних зв'язків. Тому воно відкриває можливості для удосконалення системи адміністративних районів у результаті їх об'єднання.

Висновки

1. Світовий дослід свідчить, що більшість проблем соціально-економічної та екологічної нестабільності в першу чергу зароджуються і починають себе проявляти на рівні регіонів, і лише пізніше вони набувають національного, а інколи і глобального масштабу. Цим визначається ключова

роль регіону як природно-господарчої одиниці в дослідженні та конструктивному вирішенні проблем сталого розвитку, значення його як методологічної та методичної бази наукових досліджень і практичних дій.

2. На сучасному етапі розвитку суспільства однією з найактуальніших проблем у становленні України як незалежної держави є створення умов у регіонах для реалізації своїх функцій в якості самостійних економічних суб'єктів, з врахуванням при цьому історичних та соціокультурних особливостей кожного регіону.

Зараз абсолютно очевидно, що ті соціально-політичні та соціально-економічні умови, в яких знаходиться Україна, а також існуючі тенденції регіонального розвитку потребують перегляду напрямків і методів ведення регіональної політики. Із фрагментарної, переважно виконавчої, ця політика має ставати все більш цільною, все більш самостійною, повинна формуватися не лише із загальнодержавних, але і регіональних інтересів та можливостей.

При цьому характерно, що ініціативи активізації регіональної політики розвитку якого - небудь одного, так званого, «стратегічного» напрямку (наприклад, економічна політика регіонів, регіональна науково-технічна політика, регіональна промислова, соціальна політика і т. ін.) дієвих, а тим більше наявних результатів не приносить.

Це дає підстави зробити висновок, що концепція регіональної політики та соціально-економічного розвитку регіонів має полягати в необхідності системного та комплексного підходу в ній, на протипагу диференціації та виділенню, так званих, пріоритетних векторів або стратегічних напрямків регіональної політики.

Необхідно відмовитися від ідеології «врахування соціальних факторів в економічній політиці, в економічних реформах», і абсолютно однозначно визначитись, що головне ядро системної регіональної політики – це відтворення соціальної складової – людини, рівня її життя та забезпеченості. Тобто, основним пріоритетом і головним напрямком регіональної політики має стати забезпечення комплексного соціального стандарту умов життєдіяльності населення кожного конкретного регіону.

3. У зв'язку з новим поглядом на розвиток регіонів сьогодні різко підвищується актуальність та значення планування територій взагалі, і, зокрема, на регіональному рівні. При цьому планування території регіонів розглядається в якості основного засобу регулювання їх соціально-економічного розвитку та територіального перерозподілу з врахуванням місцевих та загальнодержавних інтересів.

Схеми планування території регіонального рівня мають стати основою, яка дає можливість забезпечити необхідні обґрунтування для ефективної реалізації обласними та районними адміністраціями різноманітних аспектів діяльності на території району.

Саме СПТ мають стати основою для визначення показників соціально-економічного розвитку окремих регіонів. Тому очевидно, що пріоритетним в територіальній діяльності стає системний ресурсний і територіально-стобудівний підхід. Тобто на основі проведення детального аналізу ресурсних можливостей регіону (області) з максимальним урахуванням загальнодержавних інтересів, на основі детальної всебічної оцінки передумов та обмежень перспективного використання території області або регіону створюється цільова модель розвитку регіону, реалізація якої пов'язана з конкретним відрізком часу, але яка визначає оптимальні параметри розвитку області чи регіону, які можуть створити передумови для сталого розвитку території, безконфліктного співіснування природної та антропогенної підсистем та забезпечити високу якість життя населення.

4. Сьогодні територія мусить сама активно сприяти залученню інвестицій, і тому головним завданням регіональної містобудівної документації є всебічне обґрунтування інвестиційної привабливості території, розкриття її потенційних можливостей, широке інформування потенційних інвесторів про переваги освоєння тих чи інших територій.

При цьому важливим є підтвердження доцільності реалізації містобудівних рішень, прийнятих на найближчу перспективу.

Не менш важливим моментом в розробленні Схем планування територій є виявлення територій з найвищою концентрацією проблем містобудівного характеру, які потребують негайного вирішення та активного втручання.

Як правило, це характерно для територій багатоцільового призначення, де стикаються інтереси багатьох користувачів.

При цьому основними критеріями, які впливають на територіальне планування має стати ресурсний потенціал регіону (області, району) та екологоорієнтована діяльність на території регіону.

Детальний аналіз ресурсного потенціалу, а також принципів пропозиції щодо його використання допоможуть адміністративним органам регіону прийняти рішення, пов'язані з господарською діяльністю на території області на окремих етапах реалізації перспективних пропозицій, а також залучати потенційних інвесторів в різні галузі діяльності на території регіону.

5. На базі принципових рішень СПТ можливо здійснити необхідних територій під розвиток міських поселень та інших функціональних зон регіону. Принципові положення СПТ, в яких визначені значення міських поселень, перспективні параметри їх розвитку повинні стати основою для коригування генеральних планів цих поселень.

В умовах енергійних претензій з боку різних комерційних структур на територіальні та інші ресурси регіону особливого значення набувають документи, в яких визначається перспективне функціональне зонування території та умови використання окремих функціональних зон – саме ці питання визначаються в Схемах планування територій.

Список літератури

1. Авер'янов А.Н. Системное познание мира. – М.: Политиздат, 1985. – С. 26-59.
2. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география (понятийно-терминологический словарь). – М.: Мысль, 1983. – 290 с.
3. Бистряков. Актуальні проблеми розвитку містобудування в світлі соціально-економічних перетворень в Україні. // Досвід та перспективи розвитку міст України. Наукові дослідження в містобудуванні: Зб. Наук. Праць. – Вип. 9. – К.: Діпромісто, 2005. – С. 46-58 с.
4. Білоконь Ю.М. «Регіональне планування (теорія і практика) / за ред. І.О. Фоміна. – К.: Логос, 2003. – 246 с.
5. Бистряков І. К. Економічний простір: аспекти методологічного визначення / І. К. Бистряков, Л. Г. Чернюк; [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина]. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – 256 с.
6. Владимиров В. В. Управление градостроительством и территориальным развитием. / В. В. Владимиров – М.: Отдел инф.-изд. деятельности РААСН, 2000. – 92 с.
7. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем / М. М. Габрель. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2004. – 400 с.
8. Голубець М.А. Фундаментальні питання регіональної політики сталого розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика сталого розвитку: принципи формування, механізми реалізації (Зб. наук. праць. – Вип. 5 (XXXVI)/ НАН України. IPД. Ред.-кол.: відп.ред. М.І.Долішній. – Львів, 2002, С. 12-18.
9. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем / Н. М. Демин. – К.: Будівельник, 1991. – 18 с.

10. Долишній М.І., Гринів Л.С. Екологічні імперативи глобалізації та ноосферна модель конструювання економіки майбутнього //Соціально-економічні дослідження у перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни в контексті глобалізації (Щорічник наукових праць). Випуск XXVIII/НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповід. Редактор М.І.Долишній. – Львів, 2001. – С. 14-18.

11. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». Верховна Рада України; Закон від 17.02.2011, № 3038-VI.

12. Г.Леман, «Градостроительство и районная планировка». – М.: Госстройиздат, 1958. – 10 с.

13. Николіс Г, Пригожин І. Познання складного. Введення. Пер.с англ. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – С 275-280.

14. Е.Н. Перцик Районная планировка. (территориальное планирование): учебное пособие для студентов вузов. – М.: ГАРДАРИКИ, 2006. – 398 с.

15. Першин П.Н. "Економічні основи змісту методології районного планування". – М., 1968.

16. Сбалансированное экономическое, социальное и экологическое развитие территории (экономико-географические аспекты) / Горленко І.А., Руденко Л.Г., Малюк С.Н., Лебедь Н.П. – К., 1991. – 56 с.

17. Фильваров Г. И. Экономия энергоресурсов в градостроительстве / Г. И. Фильваров, В. Л. Крыжановский, И. К. Быстрыakov, Н. И. Жук. – К.: Будівельник, 1985. – 104 с.

18. Ukraine. Habitat and the Human Environment. – Kyiv, Printed in Ukraine, 1996. – 32 p.

References

1. Aver'yanov A.N., M. (1985). *Systematic knowledge of the world*. Moscow-Polizdat, 26-59.

2. Alaev E.B., M. (1983). *Socio-economic geography (conceptual and logical terminology dictionary)*. Thought, 290.

3. I.K. Bystryakov., K. (2005). *Actual problems of urban planning in the light of socio-economic transformation in Ukraine. Experience and prospects of cities in Ukraine. Research in urban planning: Sat. Sciences. Works. – Issue. 9.-K. "Dipromisto", 46-58 sec.*

4. Belokon Y.M.,K.(2003), "Regional Planning (Theory and Practice) / by red.I.O.Fomina. – K.: Logos, 246.

5. Bystryakov I.K., K(2006), *Economic Space: methodological aspects of the definition / IK Bystryakov, LG Chernyuk; [for the Society. eds. Dr. Sc. Science professor., Cor. NAS of Ukraine Boris Danilishina]. RVPS Ukraine National Academy of Sciences of Ukraine, 256.*

6. Vladimirov V.V., M. (2000)., *Management of Urban Development and Territorial Development. / VV Vladimirov. – M.: Department inf.-ed. activities RAASN, 92.*

7. Habrel M.M., K.(2004,) *Spatial organization of urban systems / M.M. Habrel. ACC Publishing House, 400.*

8. Holubets M.A., Lviv (2002). *Fundamental issues of regional sustainable development policy. // Sotsialno-economic research in transition. Regional policy of sustainable development: principles of formation, implementation mechanisms (Collected Works). Issue 5 (HHUI) / National Academy of Sciences of Ukraine. IRD. Ed.-count.: Vidp.red. M.I.Dolishniy, 12-18.*

9. Demin N.M., K. (1991), *Urban development management systems / N.M. Demin. Budivelnik, 185.*

10. Dolishniy M.I., Hryniv L.S. Lviv (2001). *Environmental imperatives of globalization and the noosphere model construction economy of the future // Socio-economic research in transition. Prospects for the development of foreign economic relations of the country in the context of globalization (Yearbook of scientific papers). Issue HHUIII / NAS Ukraine. Institute for Regional Studies. Redkol.: Liability. Editor M.I.Dolishniy, 14-18.*

11. The Law of Ukraine "About the regulation of urban development." Parliament of Ukraine; Law of 17.02.2011, № 3038-VI.

12. G.Leman, "Urban and regional planning", Moscow (1958). Gosstroizdat, 10.

13. Nicolis G, Prigogine I. M. (2003). (*Exploring Complexity. Introduction. Per.s Eng. Ed. 2nd, stereotipnoe. Editorial URSS, 275-280.*

14. E.N.Pertsik, M. (2006). *Regional planning. (spatial planning): a textbook for university students. Gardariki, 398c.*

15. Pershin P.N., Moscow (1968). "Economic methodology based on the content of regional planning".

16. Horlenko I.A., Rudenko L.G., Maljuk S.N., Swan N.P., K.(1991). *Balanced economic, social and environmental development of the area (economic and geographic aspects), 56.*

17. Filvarov G.I., K. (1985). *Saving energy in urban planning / G.I. Filvarov, V.L .Kryzhanovsky, I.K. Bystryakov, N.I. Beetle. Budivelnik, 104.*

18. Ukraine. Habitat and the Human Environment. Kyiv (1996). Printed in Ukraine, – 32 p.

Стаття надійшла до редколегії 22.07.2014

Рецензент: д-р арх., професор Г.Й.Фільваров, Інститут Урбаністики, Київ.